

“Tækifæri til að breyta lífi fólks”

- viðtal við Drífu Hrönn Kristjánsdóttur verkefnastjóra ÞSSÍ á Ssese eyjum

Hún hefur til margra ára sagt „heim“ og þá átt við Afríku. Þar hefur heimili hennar verið lengst af síðustu tólf árin, fyrst í Malaví og síðan í Úganda, ef undan eru skilin tvö ár á Íslandi. Hún býr núna ýmist í Kampala eða á Ssese eyjum úti á Viktoríuvatni. Þar stýrir hún stærsta verkefni þróunarsamvinnustofnunar Íslands, svokölluðu KDDP verkefni (ICEIDA Support to the Kalangala District Development Programme) sem gengur út á að styrkja stjórnsýsluna í Kalanglala héraði og bæta aðgengi íbúanna að þjónustu í mörgum litlum og afskekktum fiskimannasamfélögum á

vatninu.

„Það er fyrst og fremst fjölbreytt mannlíf álfunnar sem heillar mig. Úganda er til dæmis suðupunktur margra ólíkra menningarheima. Í landinu búa margir ólíkir þjóðflokkar með sitt eigið tungumál og menningu og auk þess er hér stöðugur straumur fólks frá nágrannaríkjunum, Suður-Súdan, Lýðveldinu Kongó (DRC) og Rúanda, sem eykur enn frekar á fjölbreytnina“. segir Drífa þegar hún er spurð um það hvers vegna hún kýs að líta á Afríku sem heimkynni sín. „Afríka er ein stærsta heimsálfa og lífið hér er svo ótrúlega fjölbreytt og litríkt, þótt lífsbaráttan sé að sjálfsögðu hörð. Umfjöllun fjölmiðla frá álfunni er allt of einhæf þar sem einblínt er á skort og átök en ekkert minnst á allt það eftirsóknarverða sem þessi heimsálfa og einstök lönd hafa upp á að bjóða.“

-Hvað er það í sambandi við þróunarmálin sem heillar þig?

„Þegar ég fór í mannfræði á sínum tíma opnaðist fyrir mér þessi heimur og þessi löngun til að búa og starfa í þróunarlöndum. Ég fór síðan í framhaldsnám í þróunarfræðum til Hollands til að sérmennta mig og í framhaldinu var ég svo lánsöm að fá vinnu í Afríku. Þeir sem starfa að þróunarmálum hafa tækifæri til að taka þátt í því að breyta lífsskilyrðum fólks til hins betra og það er bæði mjög heillandi hugmynd og mögnuð upplifun. Í gegnum starfið sérðu verða breytingar á lífi fólks og það er ótrúlega góð tilfinning að eiga hlutdeild í auknum lífsgæðum.“

-Oft er sagt að þróunarsamvinna sé langhlaup og það taki langan tíma að sjá raunverulegulegan árangur. Nú er þróunarverkefnið á Ssese eyjum hálfnað, eða þar um bil, og nú er árangurinn heldur betur farinn að sýna sig, ekki satt?“

„Hárrétt. Þróunarverkefnið hér í Kalangala er langtímaverkefni og við vissum að bíða þyrfti lengur eftir að sjá breytingar gerast en í fullorðinnafræðsluverkefninu, sem var undanfari KDDP verkefnisins. Í fullorðinnafræðslunni sést strax við útskrift fyrsta

bekkjarins eftir ársnám að fólk hefur öðlast nýja þekkingu og færni. Hins vegar sjáum við núna á fjórða ári KDDP verkefnisins að uppskeran er að koma í ljós og ég nefni sérstaklega stuðninginn við skólastarfið. Þar erum við að sjá fleiri krakka koma í skólann, þau fá betri aðbúnað, hærri einkunnir og dregið hefur úr brottfalli nemenda. Einnig höfum við stuðlað að því að þau fái kennslu í listgreinum og stundi íþróttir en gegnum íþróttastarfið hafa börnin hér líka haft tækifæri, oft í fyrsta sinn, til að ferðast um Úganda og ég tel að þessi reynsla barnanna komi til með að skila miklu inn í samfélagið hér í Kalangala, þ.e. að hér á eyjunum ílendist fólk með góða menntun. Og ég neita því ekki að mér finnst afskaplega gleðilegt að eiga hlutdeild í þessari ánægjulegu þróun!

-Hver er sérstaða eyjanna?

„Kalangala er fyrst og fremst eyjasamfélag þar sem aðallífsviðurværi íbúanna eru fiskveiðar og lífsmynstrið er annað en í flestum héruðum Úganda sem byggja á landbúnaði. Tekjur íbúanna eru hærri hér á eyjunum en landsmeðaltalið en aðgengi að þjónustu er lakari en almennt, þ.e. aðgengi að grunnmenntun, heilsugæslu og annarri grunnþjónustu. Þar vegur þungt landfræðileg staða eyjanna, eyjarnar eru litlar og dreifðar, það er miklum erfiðleikum háð að komast á milli staða og samgöngur á vatninu eru stoppar. Matvælaframleiðsla er lítil og matur er dýrari en annars staðar vegna flutningsgjalda. Almennt má segja að eyjasamfélögin líði fyrir smæðina og verða að jaðarsamfélögum, verða einhvers konar afgangsstærð í skipulagsmálum og hornreka í mikilvægum málaflokkum eins og landbúnaðarmálum.“

-Við sjáum samfélagsbreytingu sem verður við það að fiskimannaporp fá skyndilega ómengað vatn og mannlífið verður allt heilbrigðara í orðsins fyllstu merkingu...

„Já, hreint klórað vatn breytir lífinu í þorpunum á svipstundu, nánast um leið og skrífað er frá krananum. Það skiptir ekki síst máli fyrir konur og börn, heilsu barna og störf kvenna sem svo mörg eru tengd vatni við eldun og þvotta að ógleymdum vatnsburðinum. Krani með fersku vatni fyrir utan húsið léttir ótrúlega mikið störf kvenna og heilbrigði börnin, sem áður voru oft þróttlítil vegna slappleika af völdum sníkjudýrs sem var áður í drykkjarvatninu, standa sig auðvitað betur í náminu og líður almennt betur – rétt eins og öllum í þorpinu. Vatnsmálin eru liður í þeirri stefnu héraðsstjórnarinnar að skapa meiri festu í samfélögunum en fiskiþorpin á eyjunum í Viktoríuvatni eru mörg hver mjög lituð af farandverkafólki sem kemur og fer. Okkar hlutverk er meðal annars það að styrkja fiskiþorp þar sem aflabrögð eru ágæt og líkur eru til þess að byggðin geti blómstrað. Þar gegnir vatnið miklu hlutverki og þegar spyrst út að ferskt hreint vatn sé til staðar fjölgar íbúunum. Við erum líka að vinna með

heimafólki að því að bæta löndunarstaði og reisa heimavistir við skóla þannig að ákveðin þorp hafi aðdráttarafl og möguleika til að stækka og dafna.”

-Þannig að héraðsstjórnin vill stækka ákveðna byggðakjarna og fá fólk til að flytjast frá afskekktum fámönnum eyjum í stærri byggðir með betri grunnsþjónustu, eins og varðandi menntun og heilsugæslu?

„Héraðsstjórnin hefur þá stefnu að fækka eyjum í byggð og auka þjónustu á ákveðnum stöðum. Margar eyjanna eru í raun fyrir utan allt skipulag, með fáeina íbúa þar sem börn ganga ekki í skóla og enga þjónustu er að hafa. Stundum rís byggð í skamman tíma vegna fiskgengdar í grenndinni en deyr um leið og fiskurinn er farinn.”

-Fyrirhuguð er á næstunni úttekt á fyrri hluta þróunarverkefnis ÞSSÍ í Kalangala héraðinu og það verður tæpast séð fyrr en sú úttekt liggur hver hvort gerðar verði einhverjar breytingar á forgangsörðun verkefna en samkvæmt verkefnisskjalinu frá 2006 nær íslenski stuðningurinn til fjögurra meginviða í þróunaráætlun héraðsins, þ.e. til stjórnsýslunnar, fiskimála, menntamála og heilbrigðismála.

„Já, en engu að síður sjáum við í hendi okkar nú þegar að við munum koma verkefninu enn frekar í hendur heimamanna þótt verkefnið hafi frá upphafi verið unnið í mjög nánú samstarfi við þá. Einnig er mjög líklegt að verkefnasviðunum fækki, við höfum líkast til verið að dreifa kröftunum og mikið og mér þætti líklegt að áherslan yrði aukin á tiltekna þætti og það væri að minnsta kosti að mínu mati til bóta. Hins vegar er rétt að bíða eftir úttektinni áður en gefnar eru frekari yfirlýsingar. Það er enginn vafi í mínum huga að við Íslendingar eigum að styðja áfram við byggðapróun í Kalangala, þetta er heppileg stærð af viðfangsefni fyrir þróunarsamvinnustofnun, við sjáum framlög okkar nýtast vel og árangur af starfinu.”

-Þú ert femínisti og því liggur beint við að spyrja um stöðu kvenna í eyjasamfélögum?

„Eins og annars staðar í Úganda er staða kvenna í Kalangala ekki mjög sterk. Tölfræðin segir okkur að konur hafa minni tekjur en karlar, þeim er illa sinnt varðandi heilbrigðismál og aðgengi að getnaðarvörnum, og í hinum dreifðari byggðum þar sem yfir 80% íbúanna búa er efnahagsleg tilvera þeirra mjög undir körlum komin. Ef við tölum um Kalangala sérstaklega, þá er mikil lausung í hjónaböndum hér, mikill drykkjuskapur á karlmönnum og vændi mjög útbreitt. HIV smit í fiskiþorpunum er áætlað nálægt 30%

sem er langt yfir landsmeðaltali (6-8%). Allt hefur þetta áhrif á stöðu kvenna og barna. Þótt ákveðnir þættir KDDP verkefnisins nýtist til þess að bæta stöðu kvenna á eyjunum, mætti gjarnan styrkja þann þátt verkefnisins þegar næsti áfangi þess verður skipulagður.”

-Nú býrðu stóran hluta ársins ein út á Buggala eyjunni með hundunum þínum tveimur – er það ekki dálítið einmanalegt?

„Jú, það er einmanalegt á köflum! Maður þarf auðvitað bara að vera dálítið sjálfum sér nógur og fara síðan upp á land og hitta félagi og vini þegar maður er farinn að tala of mikið við hundana! Ég upplifi mig stundum sem „hvítu konuna“ á eyjunum því hér eru nær engir af mínu eigin sauðahúsi. En veran hér hefur kennt mér svo mikið um hvernig lífið gengur fyrir sig í Úganda og auðvitað er það ómetanleg reynsla sem ég bý að og hefði ekki fengið ef ég væri öllum stundum á skrifstofunni í Kampala.”

-Og þér hefur alltaf verið vel tekið?

„Já, Úgandabúar eru yndislegir heim að sækja. Það er áberandi hér í menningunni hvað fólk er opið og hreinskilið og það er mjög auðvelt að eiga samskipti við þá eins og jafningja. Þeir eru alls ekki að reyna að segja eitthvað bara til að þóknast manni og það er mjög þægilegt að vinna í þannig umhverfi,” segir Drífa Hrönn Kristjánsdóttir að lokum.

-Gsal, Ssese eyjum